

2022
M.A. (Economics) Third Semester
MAECO-303 & 304 [Opt(i)]: Economics of Agriculture – I
(In all mediums)

Time allowed: 3 Hours

Max. Marks: 80

NOTE: Attempt five questions in all, including Question No. I which is compulsory and selecting one question from each Unit.

x-x-x

- I. Answer any ten of the following in about 25-30 words each:-
- Why do we need farm organization?
 - What is agricultural production function analysis?
 - What are forward linkages in agriculture?
 - What are the factors affecting agricultural production?
 - What are the features of Cobb-Douglas production function?
 - Explain the product-product relationship.
 - How does return to scale affect a farm?
 - Explain the concept of agricultural productivity.
 - What are the causes constant returns to scale?
 - How does farm size affect agriculture?
 - What is meant by agricultural transformation?
 - What is induced innovation in agriculture?
 - What is meant by supply response of farm products?
 - Why forecasting of demand for food products is important?
 - Why is the analysis of demand for farm products important? (10×2)

UNIT - I

- II. Elucidate the nature and scope of economics of agriculture. What is the interdependence between agriculture and industry? (15)
- III. Examine the contribution of agriculture to the economic development of a country. What are the challenges faced by the Indian agriculture? (15)

UNIT - II

- IV. What is the importance of the analysis of factor-factor relationship? Explain the various types of Factor-Factor relationships by giving suitable examples. (15)
- V. Write short notes on the following:
- CES production function
 - Barrier to agricultural development. (2×7½)

UNIT - III

- VI. Explain the Schultz's theory of transforming traditional agriculture into modern agriculture. Point out its significance and limitations. (15)
- VII. State and explain the Mellor's model of agricultural development. What are its points of criticisms? (15)

UNIT - IV

- VIII. Elucidate the nature and types of risks and uncertainties in agriculture. What steps have been taken by the government to remove these risks and uncertainties? (15)
- IX. What are the characteristics of supply of farm products? Outline the factors affecting the supply of farm products. (15)

x-x-x

(Hindi and Punjabi versions enclosed)

P.T.O.

(2)

ਨੋਟ: ਕਿਸੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਦੇ। ਪ੍ਰਤੱਕ ਭਾਗ (1-4) ਦੇ
 ਏਕ-ਏਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਾ ਚਧਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ-1 ਅਨਿਵਾਰਯ ਹੈ।

*_**_

- ਨਿਮਲਿਖਿਤ ਮੇਂ ਸੇ ਕਿਨੀ ਦਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ (ਪ੍ਰਤੱਕ) ਕੇ ਉਤਰ 25-30
 ਸ਼ਬਦਾਂ ਮੇਂ ਟੀਜ਼ਿਏ:-
 (ਕ) ਹਮੇ ਕ੍ਰਿਪਿ ਸੰਗਠਨ ਕੀ ਆਵਸ਼ਯਕਤਾ ਕਯਾਂ ਹੈ?
 (ਖ) ਕ੍ਰਿਪਿ ਉਤਪਾਦਨ ਫਲਨ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਯਾ ਹੈ?
 (ਗ) ਕ੍ਰਿਪਿ ਮੇਂ ਫੌਰਵਰਡ ਸੰਬੰਧ ਕਯਾ ਹੈ?
 (ਧ) ਕ੍ਰਿਪਿ ਉਤਪਾਦਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕ ਕੌਨ ਸੇ ਹੈ?
 (ਙ) ਕੌਬ-ਡਾਗਲਸ ਉਤਪਾਦਨ ਫਲਨ ਕੀ ਕਯਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ?
 (ਚ) ਉਤਪਾਦ-ਉਤਪਾਦ ਸੰਬੰਧ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਜ਼ਿਏ।
 (ਛ) ਪੈਮਾਨੇ ਪਰ ਵਾਪਸੀ ਏਕ ਖੇਤ ਕੋ ਕੌਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਤੀ ਹੈ?
 (ਜ) ਕ੍ਰਿਪਿ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਅਵਧਾਰਣਾ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਜ਼ਿਏ।
 (ਝ) ਪੈਮਾਨੇ ਪਰ ਨਿਰੰਤਰ ਰਿਟਰਨ ਕੇ ਕਯਾ ਕਾਰਣ ਹੈ?
 (ਞ) ਖੇਤ ਕਾ ਆਕਾਰ ਕ੍ਰਿਪਿ ਕੋ ਕੌਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਤਾ ਹੈ?
 (ਟ) ਕ੍ਰਿਪਿ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸੇ ਕਯਾ ਟਾਤ੍ਪਰਯ ਹੈ?
 (ਠ) ਕ੍ਰਿਪਿ ਮੇਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਵਾਚਾਰ ਕਯਾ ਹੈ?
 (ਡ) ਕ੍ਰਿਪਿ ਉਤਪਾਦਾਂ ਕੀ ਆਪੂਰ੍ਤਿ ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਿਯਾ ਸੇ ਕਯਾ ਟਾਤ੍ਪਰਯ ਹੈ?
 (ਣ) ਖਾਸ ਉਤਪਾਦਾਂ ਕੀ ਮਾੰਗ ਕਾ ਪ੍ਰਵਾਨੁਮਾਨ ਕਯੋਂ ਮਹੱਤ੍ਵਪੂਰ੍ਣ ਹੈ?
 (ਣ) ਕ੍ਰਿਪਿ ਉਤਪਾਦਾਂ ਕੀ ਮਾੰਗ ਕਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਯੋਂ ਮਹੱਤ੍ਵਪੂਰ੍ਣ ਹੈ?

ਭਾਗ-1

- ਕ੍ਰਿਪਿ ਕੇ ਅਰ੍ਥਸ਼ਾਸ੍ਰ ਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਔਰ ਕਾਰ੍ਯਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਕੋ ਸਪਾਟ ਕੀਜ਼ਿਏ। ਕ੍ਰਿਪਿ
 ਔਰ ਉਸ਼ੋਗ ਕੇ ਬੀਚ ਅਨ੍ਯੋਨ੍ਯਾਸ਼੍ਰਯਤਾ ਕਯਾ ਹੈ?
- ਕਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਆਰ੍ਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਮੇਂ ਕ੍ਰਿਪਿ ਕੇ ਯੋਗਦਾਨ ਕਾ ਪਰੋਸ਼ਯ
 ਕੀਜ਼ਿਏ। ਭਾਰਤੀ ਕ੍ਰਿਪਿ ਕੇ ਸਾਮਨੇ ਕਯਾ ਚੁਨੌਤਿਯਾਂ ਹੈ?

ਭਾਗ-2

- ਕਾਰਕ-ਕਾਰਕ ਸੰਬੰਧ ਕੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਾ ਕਯਾ ਮਹੱਤ੍ਵ ਹੈ? ਵਿਭਿਨ
 ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਕਾਰਕ-ਕਾਰਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਕੀ ਉਪਯੁਕਤ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਕਰ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ
 ਕੀਜ਼ਿਏ।
- ਨਿਮਲਿਖਿਤ ਪਰ ਸੰਖਿਪਤ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖਿਏ:-
 (ਕ) ਸੀ.ਐੱਸ. ਉਤਪਾਦਨ ਸਮਾਗਮ
 (ਖ) ਕ੍ਰਿਪਿ ਵਿਕਾਸ ਮੇਂ ਬਾਧਾ।

ਭਾਗ-3

- ਪਾਰੰਪਰਿਕ ਕ੍ਰਿਪਿ ਕੋ ਆਧੁਨਿਕ ਕ੍ਰਿਪਿ ਮੇਂ ਬਦਲਨੇ ਕੇ ਸ਼ੁਲ੍ਕਸ ਕੇ ਸਿਫ਼ਾਨ
 ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਜ਼ਿਏ। ਇਸਕੇ ਮਹੱਤ੍ਵ ਔਰ ਸੀਮਾਓਂ ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਡਾਲਿਏ।
- ਕ੍ਰਿਪਿ ਵਿਕਾਸ ਕੇ ਮੇਲਰ ਕੇ ਮਾਡਲ ਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਬਤਾਏਓ ਔਰ ਉਸਕੀ
 ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਜ਼ਿਏ। ਇਸਕੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੇ ਬਿੰਦੂ ਕਯਾ ਹੈ?

ਭਾਗ-4

- ਕ੍ਰਿਪਿ ਮੇਂ ਜੋਖਿਮ ਔਰ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾਓਂ ਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਔਰ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਕੋ
 ਸਪਾਟ ਕੀਜ਼ਿਏ। ਇਨ ਜੋਖਿਮਾਂ ਔਰ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾਓਂ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਕੇ
 ਲਿਏ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਯਾ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਗਏ ਹੈ?
- ਕ੍ਰਿਪਿ ਉਤਪਾਦਾਂ ਕੀ ਆਪੂਰ੍ਤਿ ਕੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕਯਾ ਹੈ? ਕ੍ਰਿਪਿ ਉਤਪਾਦਾਂ ਕੀ
 ਆਪੂਰ੍ਤਿ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕਾਂ ਕੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਤੈਧਾਰ ਕੀਜ਼ਿਏ।

*_**_

(3)

ਨੋਟ: ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਭਾਗ (1-4)
 ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰਿਆਂ
 ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

*_**_

- ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ (ਹਰ ਇੱਕ) ਦੇ
 ਉਤਰ 25 30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-
 (ੳ) ਸਾਨੂੰ ਫਾਰਮ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਹੈ?
 (ਅ) ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ ਫੰਕਸ਼ਨ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀ ਹੈ?
 (ੲ) ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਅਗਾਹਦਪੂਰ ਸਬੰਧ ਕੀ ਹਨ?
 (ਮ) ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕ ਕੀ ਹਨ?
 (ਨ) ਕੋਬ-ਡਾਗਲਸ ਉਤਪਾਦਨ ਫੰਕਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ?
 (ਕ) ਉਤਪਾਦ-ਉਤਪਾਦ ਸਬੰਧ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
 (ਪ) ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਵਾਪਸੀ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ?
 (ਗ) ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
 (ਘ) ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ?
 (ਙ) ਖੇਤੀ ਦਾ ਆਕਾਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ?
 (ਚ) ਖੇਤੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
 (ਛ) ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਵੀਨਤਾ ਕੀ ਹੈ?
 (ਜ) ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਯਾ ਤੇ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
 (ਝ) ਭੋਜਨ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਉਂ ਹੈ?
 (ਞ) ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਭਾਗ-1

- ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਸਾਸਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਕਾਰਜਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।
 ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਕੀ ਹੈ?
- ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਜਾਚ ਕਰੋ।
 ਭਾਰਤੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਕਿਰਤੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਭਾਗ-2

- ਕਾਰਕ-ਕਾਰਕ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ? ਦੂਰਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ
 ਕੇ ਫੈਕਟਰ-ਫੈਕਟਰ ਸਬੰਧ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉੱਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ
 (ੳ) CES ਉਤਪਾਦਨ ਫੰਕਸ਼ਨ
 (ਅ) ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ।

ਭਾਗ-3

- ਰਵਾਇਤੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੇ ਸੁਲਟਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ
 ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਇਸਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ 'ਤੇ ਚਾਨਣ ਪਾਓ।
- ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੈਲੋਰ ਦੇ ਮਾਡਲ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ
 ਕਰੋ। ਇਸ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦੇ ਬਿੰਦੂ ਕੀ ਹਨ?

ਭਾਗ-4

- ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿੱਚ ਖਤਰਿਆਂ ਅਤੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ
 ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਤਰਿਆਂ ਅਤੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ
 ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਹਨ?
- ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ? ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ
 ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

*_**_